

ΝΙΚΟΣ ΠΑΡΓΙΝΟΣ

ΤΟ

ΧΑΜΙΝΙ

ΤΗΣ

ΟΒΡΙΑΚΗΣ

ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ

Φωτογραφικό στιγμιότυπο από την εβραϊκή συνοικία της Κέρκυρας, 19ος αιώνας
© Εβραϊκό Μουσείο της Ελλάδος

ΤΙΤΛΟΣ ΒΙΒΛΙΟΥ: **Το χαμίνι της Οθριακής**
ΣΥΓΓΡΑΦΕΑΣ: Νίκος Παργινός
ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ – ΔΙΟΡΘΩΣΗ ΚΕΙΜΕΝΟΥ: Μαρία Σεβαστιάδου
ΣΥΝΘΕΣΗ ΕΞΩΦΥΛΛΟΥ: Βίκυ Αυδή
ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΣΕΛΙΔΟΠΟΙΗΣΗ: Βάσω Βύρρα

© Νίκος Παργινός, 2023
© Φωτογραφίας εξωφύλλου: Evelina Kremsdorf/Trevillion Images
© ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΨΥΧΟΓΙΟΣ Α.Ε., Αθήνα 2023

Πρώτη έκδοση: Οκτώβριος 2023

Έντυπη έκδοση ISBN 978-618-01-5309-5
Ηλεκτρονική έκδοση ISBN 978-618-01-5310-1

Τυπώθηκε στην Ευρωπαϊκή Ένωση, σε χαρτί ελεύθερο χημικών ουσιών, προερχόμενο αποκλειστικά και μόνο από δάση που καλλιεργούνται για την παραγωγή χαρτιού.

Το παρόν έργο πνευματικής ιδιοκτησίας προστατεύεται κατά τις διατάξεις του Ελληνικού Νόμου (Ν. 2121/1993 όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει σήμερα) και τις διεθνείς συμβάσεις περί πνευματικής ιδιοκτησίας. Απαγορεύεται απολύτως η άνευ γραπτής άδειας του εκδότη κατά οποιονδήποτε τρόπο ή μέσο αντιγραφή, φωτοανατύπωση και εν γένει αναπαραγωγή, διανομή, εκμίσθωση ή δανεισμός, μετάφραση, διασκευή, αναμετάδοση, παρουσίαση στο κοινό σε οποιαδήποτε μορφή (ηλεκτρονική, μηχανική ή άλλη) και η εν γένει εκμετάλλευση του συνόλου ή μέρους του έργου.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΨΥΧΟΓΙΟΣ Α.Ε. | PSICHOGIOS PUBLICATIONS S.A.

Από το 1979 | Publishers since 1979

Έδρα: Head Office:

Τατοίου 121, 144 52 Μεταμόρφωση | 121, Tatoiou Str., 144 52 Metamorfossi, Greece

Βιβλιοπωλείο: Bookstore:

Εμμ. Μπενάκη 13-15, 106 78 Αθήνα | 13-15, Emm. Benaki Str., 106 78 Athens, Greece

Τηλ.: 2102804800 | Tel.: 2102804800

e-mail: info@psychogios.gr
psychogios.gr

© Νίκος Παργινός, 2023 / © ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΨΥΧΟΓΙΟΣ Α.Ε., Αθήνα 2023

ΝΙΚΟΣ ΠΑΡΓΙΝΟΣ

ΤΟ

ΧΑΜΙΝΙ

ΤΗΣ

ΟΒΡΙΑΚΗΣ

Σε αυτούς που διαχωρίστηκαν, εκτοπίστηκαν,
θανατώθηκαν και αφανίστηκαν.
Σε εκείνους που πάλεψαν και συνεχίζουν
να παλεύουν με κάθε κόστος για
να αποτρέψουν όλα τα παραπάνω.

Η συκοφαντία του αίματος

«Καθένας είναι ο Εβραίος κάποιου άλλου».

Πρίμο Λέβι

Εβραίοι εγκαταστάθηκαν για πρώτη φορά στην Ευρώπη κατά την ελληνιστική περίοδο. Ωστόσο η μεγάλη αύξηση του αριθμού τους στη Νότια Ευρώπη σημειώθηκε μετά την *Εξέγερση του Μπαρ Κοχμπά* στην Ιουδαία κατά της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας το 132-136 μ.Χ., όταν χιλιάδες αιχμάλωτοι οδηγήθηκαν στην Ιταλία. Από κει ταξίδεψαν σχηματίζοντας κοινότητες στα Βαλκάνια, στην Ισπανία, στη Γαλλία και στη Γερμανία. Από τον 12ο αιώνα, λόγω των πολέμων, των επιδημιών και της πείνας, οι άνθρωποι της Δύσης οδηγούνταν ως οργανωμένη μάζα προς εύρεση εξιλαστήριου θύματος με καθαρά θρησκευτικό χαρακτήρα. Έτσι, ο αντιεβραϊσμός μέσω της Δυτικής Εκκλησίας σκληραίνει και φανατίζει τους πάντες. Διαδίδεται η *έμμονη ιδέα* ότι ο Εβραίος είναι ακάθαρτος, καταγράφονται κατηγορίες που αφορούν τελετουργικούς φόνους και βεβήλωση της όστιας, καθώς αναπτύσσεται η έννοια της θεοκτονίας, ενώ θεσμοθετείται αυστηρή νομοθεσία κατά των Εβραίων τοκογλύφων. Τον Μεσαίωνα, στο πλαίσιο των χριστιανικών Σταυροφοριών, οι διώξεις των Εβραίων αυξάνονται, οδηγώντας πολλές κοινότητες σε μαζική μετανάστευση στην Ανατολική Ευρώπη. Το 1290 εκκαθαρίζεται από τους

Εβραίους η Αγγλία. Το 1394 η Γαλλία, ενώ τα γερμανικά πριγκιπάτα το 1450. Το 1492 θρησκευτικές διώξεις και πογκρόμ οδηγούν στην απέλασή τους από την Ισπανία και στη μετανάστευσή τους σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες, στην ισλαμική Οθωμανική Αυτοκρατορία, στη Θεσσαλονίκη και στην Κέρκυρα.

Σύμφωνα με την παράδοση, Εβραίοι ζουν στο νησί της Κέρκυρας από την περίοδο του *Δεύτερου Ναού* (μετά την καταστροφή του Ναού του Σολομώντα από τον Ναβουχοδονόσορα Β'). Το έτος 1267, όταν το νησί καταλαμβάνεται από τους Ανδηγαυούς Βασιλείς της Νεάπολης, ο πληθυσμός τους υπολογιζόταν σε μερικές εκατοντάδες, που προέρχονταν από διάφορες περιοχές της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας και από την Απουλία της Ιταλίας.

Οι ηγεμόνες επιβάλλουν με αυστηρούς νόμους την ισονομία τους σε όλες τις πτυχές της παρουσίας τους. Η κατάληψη της Κέρκυρας από τους Βενετούς το 1387 φέρνει την εφαρμογή μιας πολιτικής η οποία άλλοτε είναι προστατευτική και επαινετική για εκείνους και άλλοτε περιοριστική και καταπιεστική. Ο διωγμός των Εβραίων *Σεφαραδίμ* της Ιβηρικής Χερσονήσου το 1492 φέρνει την εγκατάστασή τους μέσω Σικελίας στην Κέρκυρα. Σημαντικός αριθμός μεταναστεύει στο νησί και από την Ιταλία το 1494, όταν η Νάπολη καταλαμβάνεται από τους Γάλλους. Αυτοί προστίθενται στον υπάρχοντα πληθυσμό τους και αποτελούν τους *Γραικούς* ή *Ρωμανιώτες* Εβραίους. Στα μέσα του 16ου αιώνα (1540), νέος διωγμός στη Νάπολη, στην Καλαβρία και στην Απουλία φέρνει στην Κέρκυρα Εβραίους μετανάστες και δημιουργείται μια νέα αυτόνομη κοινότητα των *Απουλιών* ή *Πουλιέζων*. Το 1571 οι Βενετοί διώχνουν τους Εβραίους από τα εδάφη τους, εξαιρώντας όσους διέμεναν στην Κέρκυρα, καθώς κρίθηκαν χρήσιμοι λόγω της έντονης δραστηριότητάς τους στον τομέα του εμπορίου. Το 1589 νέοι Εβραίοι *Μαράνοι* πρόσφυγες από την Πορτογα-

λία έρχονται στο νησί, καθιστώντας την τοπική εβραϊκή κοινότητα τη μεγαλύτερη στην ελλαδικό χώρο. Οι κυριότερες κοινότητες συναντώνται σε Κέρκυρα, Θεσσαλονίκη, Αθήνα, Καβάλα, Καστοριά, Τρίκαλα, Ξάνθη, Ρόδο, Άρτα, Ζάκυνθο, Κρήτη, Θήβα, Χαλκίδα και Πάτρα.

Οι εβραϊκές κοινότητες αποτελούσαν ένα κλειστό κοινωνικό σύνολο. Διατηρούσαν τον δικό τους τρόπο ζωής, τα ήθη, τα έθιμα, τις δικές τους γιορτές και αργίες αλλά και μια ισχυρή συγκρότηση, δημιουργώντας τη συναγωγή τους και το κοιμητήριό τους.

Οι αντισημιτικές εκδηλώσεις στο νησί ήταν ένα φαινόμενο αρκετά συνηθισμένο. Συχνές αρπαγές εβραϊκών υπαρχόντων από τις Αρχές, ουσιαστική περιφρόνηση της αργίας του Σαββάτου, αναγκαστική ναυτολόγηση, υποχρεωτική εργασία στα κάτεργα χωρίς πληρωμή, βεβήλωση των εβραϊκών κοιμητηρίων. Ο λιθοβολισμός της εβραϊκής συνοικίας είχε αποκτήσει χαρακτήρα τελετουργικού εθίμου που λάμβανε χώρα ειδικά τη Μεγάλη Παρασκευή. Πραγματοποιούνταν είτε από τα τείχη είτε από τους πύργους της πόλης, με αποτέλεσμα –τις περισσότερες φορές– την καταστροφή και λεηλασία των εβραϊκών οικιών.

Το 1602 η Βενετία επιβάλλει στους Εβραίους να φορούν οι μεν άντρες κίτρινο σκούφο ή καπέλο ή κονγκάρδα στο στήθος, οι δε γυναίκες κίτρινη μαντίλα ώστε να ξεχωρίζουν, ενώ το 1622 ορίζει, έπειτα από πιέσεις των χριστιανών, ως περιοχή κατοικίας τους το γκέτο στην πόλη και την προμήθεια χορηγούμενης γραπτής άδειας εξόδου από αυτό. Από το 1622 σημειώνεται ο σταδιακός αποκλεισμός της κοινότητάς τους και η μετατροπή της σε «κλειστή», οριοθετημένη κοινότητα.

Από τον 17ο αιώνα διάφορα γεγονότα οδήγησαν σε αντίστροφη μετανάστευση του εβραϊκού πληθυσμού, από την Ανατολική Ευρώπη προς τα εμπορικά κέντρα της Δύσης. Η περίοδος που ακολούθησε χαρακτηρίστηκε από σταδιακή

χειραφέτηση αλλά και από αυξανόμενη αντισημιτική βία, με πογκρόμ και αιματηρές διώξεις. Οι Εβραίοι θεωρήθηκαν υπεύθυνοι ακόμα και για την ήττα των Γάλλων στον Γαλλο-πρωσικό Πόλεμο. Και όταν το 1881 ο τσάρος Αλεξάνδρος δολοφονείται από τους μηδενιστές, υπεύθυνοι θεωρήθηκαν και πάλι οι Εβραίοι. Τον επόμενο χρόνο τίθεται σε ισχύ ένας νόμος εναντίον τους και ακολουθούν πογκρόμ επί μία εικοσαετία σε μεγάλη έκταση, κυρίως στην Ουκρανία.

Ο όρος «χειραφέτηση των Εβραίων» σήμαινε την άρση όλων των νομικών διακρίσεων εναντίον τους και την εκχώρηση ίσων δικαιωμάτων με αυτά των υπόλοιπων πολιτών. Τον Σεπτέμβριο του 1791 η Εθνοσυνέλευση της Γαλλίας εκχώρησε δικαιώματα υπηκοότητας στους Εβραίους που έδωσαν όρκο αφοσίωσης. Η Γαλλία θα αποτελούσε την εμπροσθοφυλακή του κινήματος χειραφέτησης. Η περίοδος των Γάλλων Δημοκρατικών (1797-1799) στην Κέρκυρα θα φέρει και την εξομίωσή τους σε ό,τι αφορούσε τα πολιτικά και θρησκευτικά δικαιώματα. Αυτά τα προνόμια θα εξανεμιστούν την περίοδο των Ρωσότουρκων και της Ιονίου Πολιτείας (1799-1807) και θα επανέλθουν την περίοδο των Γάλλων Αυτοκρατορικών (1807-1814). Η αγγλική διοίκηση (1815-1864) θα τους αφαιρέσει και πάλι τα πολιτικά δικαιώματα, καθώς και το δικαίωμα του δικηγορείν ενώπιον δικαστηρίου. Οι Εβραίοι χειραφετήθηκαν αργότερα στην Ελλάδα (1830), στη Μεγάλη Βρετανία (1858), στην Ιταλία (1870), στη Γερμανία (1871) και στη Νορβηγία (1891).

Παρά το γεγονός ότι η πολιτική τους ισότητα εξασφαλιζόταν διά νόμου, οι Εβραίοι της Ευρώπης παρέμεναν περιτοχιζόμενοι από αντισημιτισμό και διακρίσεις. Η ένωση των Επτανήσων με την Ελλάδα (1864) θα τους καταστήσει ισότιμους με πλήρη πολιτικά δικαιώματα. Ουσιαστικά όμως καμία από τις κατά καιρούς ευνοϊκές διατάξεις δεν κατάφερε να ξεπεραστούν τα υποβόσκοντα αντισημιτικά αισθήματα

των χριστιανών. Οι Εβραίοι ήταν και συνέχισαν να είναι ο *εσωτερικός εχθρός*, που όχι μόνο δεν έπαψε, αλλά αντίθετα αποτελούσε πλέον μεγαλύτερη απειλή για την τοπική κοινωνία. Η καχυποψία, η αποστροφή, τα στερεότυπα, οι προκαταλήψεις και πολλές φορές το μίσος προς εκείνους προκαλούνταν από λόγους ετερότητας και συμπεριφορών, κουλτούρας, καθώς και από την οικονομική τους δραστηριότητα. Ήταν διάχυτη η αντίληψη πως πλούτιζαν απομυζώντας το αίμα των χριστιανών.

Τον Μεσαίωνα, την περίοδο της Αναγέννησης έως και στις αρχές του 20ού αιώνα, σε διάφορες περιοχές της Ευρώπης και της Μέσης Ανατολής, με αφορμή δολοφονίες και εξαφανίσεις, κυρίως παιδιών χριστιανικών οικογενειών (αλλά και ενηλίκων σε κάποιες περιπτώσεις), κατηγορήθηκαν και διώχθηκαν ως υπεύθυνοι οι Εβραίοι. Η κατηγορία ήταν ότι θυσιάζαν τα παιδιά και χρησιμοποιούσαν το αίμα τους στο θρησκευτικό τελετουργικό τους προκειμένου να παρασκευάσουν τον άζυμο άρτο, τον οποίο καταλύουν την εορτή του Πάσχα, σε ανάμνηση της Εξόδου τους από την Αίγυπτο. Αποτέλεσμα αυτής της αβάσιμης κατηγορίας που εξαπλώθηκε σε ολόκληρη την Ευρώπη από τον 13ο αιώνα και σημείωσε έξαρση και στον χώρο του ελληνικού κράτους από τα μέσα του 19ου αιώνα ήταν να συλληφθούν, να υποστούν βασανιστήρια και να δολοφονηθούν εκατοντάδες άνθρωποι λόγω της θρησκείας τους. Αυτή η κατηγορία είναι γνωστή ως «συκοφαντία του αίματος».

Η κατηγορία της ανθρωποθυσίας φαίνεται να έχει τις ρίζες της στους ελληνιστικούς χρόνους και έγινε η αιτία αναρίθμητων πογκρόμ σε όλη την Ευρώπη για αιώνες, αφού διαδόθηκε ευρύτατα την περίοδο του Μεσαίωνα. Η πρώτη επισήμως γνωστή υπόθεση τελετουργικού φόνου λαμβάνει χώρα στο Νόργουιτς της Βρετανίας το 1144, με την υποτιθέμενη απαγωγή του δωδεκάχρονου Γουίλιαμ σε ένα εβραϊκό σπίτι και τη

δολοφονία του. Η κατηγορία ήταν ότι ο νεαρός σταυρώθηκε από τους Εβραίους για λόγους μαγείας.

Στη Γερμανία και στην πόλη Φούλντα το 1235, κατά πρώτη φορά, μια κατηγορία φόνου πέντε νεαρών παιδιών παίρνει τη μορφή της συκοφαντίας του αίματος.

Από τον 15ο αιώνα οι τοπικές εξουσίες εγκαταλείπουν και αλλάζουν τις συνήθειες πρακτικές της αυτοδικίας και των πογκρόμ εναντίον των Εβραίων. Στις πόλεις όπου διαπράττονται τέτοιοι φόνοι εγκαινιάζεται η εκδίκαση αυτών των υποθέσεων, ενώ εισάγεται με επίσημο τρόπο το ζήτημα της λεγόμενης «συνολικής ευθύνης».

Στα τέλη του 15ου αιώνα, το 1475, θα λάβει διαστάσεις η υπόθεση του νηπίου Σιμόν στην πόλη Τρέντο της βόρειας Ιταλίας. Τον 16ο αιώνα η συκοφαντία του αίματος εξαπλώνεται στην Πολωνία και στη Λιθουανία. Στην Οθωμανική Αυτοκρατορία, το 1530, Αρμένιοι της Αμάσειας καταγγέλλουν για ανθρωποθυσία τους Εβραίους. Το 1799 η τσαρική Ρωσία αντιμετωπίζει την πρώτη γνωστή υπόθεση, ενώ συγχρονίζεται από ανάλογες κατηγορίες από το 1870 ως και τις αρχές του 20ού αιώνα. Από τα μέσα του 19ου αιώνα η συκοφαντία του αίματος εξαπλώνεται τόσο στις βαλκανικές επαρχίες της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας όσο και στην ανατολική Μεσόγειο.

Στις 10 Μαρτίου 1803 ο 72χρονος Εβραίος Χιρς από το Ζουγκενχάιμ κατηγορείται ότι άρπαξε ένα δίχρονο παιδί στο Μπούχοφτ, κοντά στη Νυρεμβέργη, παρότι αρνιόταν ότι βρισκόταν στην περιοχή. Την επόμενη χρονιά, στο Γκράφενμπεργκ του Ντίσελντορφ, ένας γέρος Εβραίος από το Ερμρέιθ με το όνομα Μπαουσόχ κατηγορείται ότι προετοιμάζε την απαγωγή ενός τριήχρονου αγοριού. Στρατιώτες έτρεξαν ακούγοντας τις κραυγές του παιδιού και πρόλαβαν τον απαγωγέα την τελευταία στιγμή.

Το 1809, επί γαλλικής κατοχής, στην Κέρκυρα τη νύχτα της

13ης Απριλίου, σκοτώθηκε ο δεκαοχτάχρονος Κωνσταντίνος Ζαμπέλης από τη Λευκάδα, υπηρέτης του καφενείου του Γρηγορίου Βουτσινά. Για τον φόνο καταδικάστηκε σε θάνατο ο Ισραηλίτης Κοέν, γιος του σφαγέα της ισραηλιτικής κοινότητας. Πολλοί θεώρησαν πως επρόκειτο για περίπτωση ανθρωποθυσίας, η απόφαση του δικαστηρίου όμως έκανε λόγο για έγκλημα με σκοπό την κλοπή.

Το 1810 ανάμεσα στα έγγραφα της δίκης της Δαμασκού βρέθηκε ένα γράμμα από τον Τζον Μπάρκερ, πρώην σύμβουλο στο Χαλέπι, που έκανε λόγο για μια φτωχή κοπέλα η οποία ξαφνικά εξαφανίστηκε από την περιοχή. Ο Εβραίος Ραφαήλ της Αγκόνα καταδικάστηκε με την κατηγορία πως την έσφαξε και την αφαίμαξε.

Τον Οκτώβριο του 1812, στην Κρήτη, τρεις Εβραίοι καταδικάστηκαν σε θάνατο για τον στραγγαλισμό ενός παιδιού. Ύστερα από λίγο καιρό το παιδί ενός Έλληνα που λεγόταν Ρήγας απήχθη και δολοφονήθηκε, γεγονός που αποδόθηκε και πάλι σε Εβραίους. Το 1817 μια νέα καταγγελία φόνου ενός μικρού κοριτσιού, της Μαριάννας Αδαμοβίετς, δε διαλευκάνθηκε ποτέ.

Στις 22 Απριλίου 1823, στο Βέλιντς στη ρωσική επαρχία του Βίτεβσκ, ο τριχρονος γιος του ανάπηρου Ζεμελιάν Ιβάνοβ απήχθη, βασανίστηκε μέχρι θανάτου, και το αίμα του θεωρήθηκε ότι αποστραγγίστηκε. Μεγάλος αριθμός μαρτύρων κατηγορήσε τους Εβραίους για το έγκλημα, αλλά η δίκη διακόπηκε ξαφνικά.

Έπειτα από τρία χρόνια, το 1826, στη Βαρσοβία βρέθηκε άγρια δολοφονημένο ένα πεντάχρονο αγόρι. Θεωρήθηκε ότι είχε αποστεγνωθεί από το αίμα του. Ο λαός της πόλης εξεγέρθηκε. Την επόμενη χρονιά στη Βίλνα της τότε Ρωσίας βρέθηκε το μαχαιρωμένο πτώμα του παιδιού ενός αγρότη, του Οσίβ Πέτροβιτς. Σύμφωνα με τη μαρτυρία ενός δεκαεξάχρονου βοσκού, του Ζουλόβσκι, είχε απαχθεί από Εβραίους.

Το 1829, στο Τορίνο, η γυναίκα του εμπόρου Αντουάν Ζερβαλόν σώθηκε την τελευταία στιγμή από τον σύζυγό της, καθώς υποστήριξε ότι είχε απαχθεί προκειμένου να θυσιαστεί από δύο ραβίνους σε ένα κελάρι.

Το 1831 έλαβε χώρα ο φόνος της κόρης ενός δεκανέα της Φρουράς στην Αγία Πετρούπολη. Τέσσερις δικαστές αναγνώρισαν το περιστατικό ως φόνο αίματος. Ο πέμπτος το αμφισβήτησε.

Το 1834, στην Τρίπολη, καταγράφεται η μαρτυρία μιας Εβραίας, της Μπεν Νουντ, που αλλαξοπίστησε και ασπάστηκε τον χριστιανισμό. Σύμφωνα με αυτήν, ένας γέρος εθνικός δέθηκε από 4 ή 5 Εβραίους και κρεμάστηκε σε μια πορτοκαλιά από τα δάχτυλα των ποδιών του. Τη στιγμή που ο γέρος πλησίαζε στον θάνατο, οι Εβραίοι έκοψαν τον λαιμό του με ένα χασαπομάχαιρο και άφησαν το σώμα του κρεμασμένο ώσπου να στραγγίσει όλο το αίμα του σε ένα δοχείο.

Το 1839, στο νησί της Ρόδου, το οχτάχρονο παιδί ενός εμπόρου που παρέδιδε αυγά σε Εβραίους εξαφανίστηκε. Το γεγονός επιχειρήθηκε να αποσιωπηθεί. Την ίδια χρονιά, στη Δαμασκό, τα τελωνεία ανακάλυψαν έναν Εβραίο που κατηγορήθηκε πως μετέφερε ένα μπουκάλι με αίμα.

Στις 7 Φεβρουαρίου 1840 χάθηκε στη Ρόδο το αγόρι μιας ορθόδοξης οικογένειας. Την επόμενη μέρα οι οθωμανικές αρχές ξεκίνησαν έρευνες. Οι χριστιανοί ήταν βέβαιοι ότι το παιδί είχε πέσει θύμα τελετουργικής δολοφονίας από τους Εβραίους, και σε όλο το νησί επικρατούσε μεγάλη αναταραχή. Έπειτα από μερικές μέρες δύο Ελληνίδες ανέφεραν πως είχαν δει το παιδί να κατευθύνεται προς την πόλη συνοδευόμενο από τέσσερις Εβραίους. Με την υποκίνηση του ορθόδοξου κλήρου και των Ευρωπαίων προξένων, ο κυβερνήτης της Ρόδου προχώρησε στον αποκλεισμό της εβραϊκής συνοικίας για δώδεκα μέρες και στη σύλληψη του αρχιραβίνου. Στις αρχές Μαρτίου έφτασε στη Ρόδο η είδηση για την εξαφάνιση και

δολοφονία ενός χριστιανού μοναχού και του υπηρέτη του στη Δαμασκό την ίδια περίοδο, γεγονός για το οποίο κατηγορήθηκαν και υπέστησαν βασανιστήρια και πάλι Εβραίοι.

Τελικά, για να κατευνάσουν τους χριστιανούς, οι Αρχές προχώρησαν στη σύλληψη οχτώ Εβραίων, υποβάλλοντάς τους σε βασανιστήρια. Στα μέσα Μαΐου αφέθηκαν ελεύθεροι όσοι Εβραίοι κρατούνταν, γεγονός που προκάλεσε την οργή των χριστιανών. Εβραίοι του νησιού υπέστησαν επιθέσεις και ξυλοδαρμούς από χριστιανούς, ενώ, όταν εξέφρασαν παράπονα στον κυβερνήτη, υποβλήθηκαν σε φάλαγγα και συνελήφθησαν άλλοι πέντε. Στις 21 Ιουλίου ανακοινώθηκε η απόφαση του δικαστηρίου. Οι Εβραίοι αθωώθηκαν από τις κατηγορίες, και ο κυβερνήτης της Ρόδου απαλλάχθηκε από τα καθήκοντά του. Στο φιρμάνι της 7ης Νοεμβρίου αναφερόταν ότι οι κατηγορίες εναντίον τους ήταν καθαρή συκοφαντία.

Το 1874, στον Γαλατά, ένα οχτάχρονο χριστιανό αγόρι, ο Αντώνιος, βρέθηκε νεκρό στην παραλία του Φαναρίου. Ο χριστιανός απέδωσαν τον φόνο στους Εβραίους. Πέντε γιατροί κλήθηκαν να εξετάσουν το πτώμα και απέκλεισαν την υπόθεση του εγκλήματος, αποδίδοντας τον θάνατο σε πτώση στη θάλασσα. Η ιατροδικαστική έκθεσή τους δεν έπεισε το ευρύ κοινό, και ο όχλος προκάλεσε τρομερά επεισόδια εναντίον των Εβραίων.

Το 1875 στο Ζβόρο, στην πόλη της Σάρου στην Ουγγαρία, αρκετοί Εβραίοι κατηγορήθηκαν πως επιτέθηκαν με μαχαίρι στη δεκαεξάχρονη υπηρέτρια Άννα Ζάμπα στο σπίτι του αφέντη της, Χάρογουιτς. Ένας οδηγός άμαξας επενέβη τυχαία και την έσωσε την τελευταία στιγμή.

Το 1877 στο χωριό Σζαλάάξ, στην περιοχή του Μπιχάρ της Ουγγαρίας, η εξάχρονη ανιψιά του Τζόσεφ Κλι, Θειρεσία Σζάαμπο, και ο εννιάχρονος ανιψιός του, Πίτερ Σζάαμπο, δολοφονήθηκαν. Κατηγορήθηκαν και πάλι οι Εβραίοι, ενώ για αρκετούς ο γιατρός που πραγματοποίησε τη νεκροψία ήταν

Εβραίος, με αποτέλεσμα να υποστηρίξει στην έκθεσή του πως τα παιδιά δεν είχαν δολοφονηθεί.

Το 1879 στη Βουδαπέστη, πριν από τη γιορτή του *Πουρίμ*, μια νεαρή υπηρέτρια που δούλευε στην εβραϊκή συνοικία ναρκώθηκε με ένα ποτό. Μια μέρα μετά τη γιορτή ξύπνησε τόσο αδύναμη, που δεν μπορούσε ούτε να περπατήσει. Στο δεξί της χέρι, στον αριστερό μηρό της και στο σώμα κάτω από τον αφαλό ανακάλυψε στρογγυλές πληγές και κηλίδες αίματος με μικρά ανοίγματα στο κέντρο. Θεωρήθηκε πως είχε πέσει θύμα Εβραίων που της είχαν τραβήξει αίμα.

Την ίδια χρονιά, στο Κουταίς της Κανκάσου, τέσσερις Εβραίοι πωλητές εικόνων κατηγορήθηκαν πως σκότωσαν ένα εξάχρονο κορίτσι. Η μικρή είχε κοπεί με ένα μαχαίρι ανάμεσα στα δάχτυλά της, στα πόδια της, λίγο πάνω από τη γάμπα της και είχαν πραγματοποιηθεί και οριζόντιες τομές, ενώ δεν υπήρχε ούτε σταγόνα αίματος στις φλέβες της. Οι ένοχοι δε βρέθηκαν ποτέ.

Το 1881, στο Κόσιτσε της σημερινής Σλοβακίας, η κόρη του Τζόσεφ Κότσις εξαφανίστηκε. Ύστερα από δύο εβδομάδες το σώμα της βρέθηκε σε ένα πηγάδι εντελώς αφαιμαγμένο. Την ίδια χρονιά, στο Σζομπαθέλι της Ουγγαρίας, η οχτάχρονη εγγονή ενός οδηγού άμαξας που δούλευε για Εβραίους εξαφανίστηκε μυστηριωδώς, χωρίς ποτέ να διαλευκανθεί η υπόθεση.

Το ίδιο έτος, στην Αλεξάνδρεια, Εβραίοι κατηγορήθηκαν και πάλι πως στραγγάλισαν ένα οχτάχρονο παιδί, τον Ευάγγελο Φορναράκη. Το παιδί ήταν εξαφανισμένο μέρες, και το πτώμα του βρέθηκε στη θάλασσα. Η νεκροψία, που διήρκτησε αρκετές μέρες, αποτέλεσε αιτία για εξεγέρσεις εναντίον τους. Όσοι επιστήμονες εξέτασαν το πτώμα δήλωσαν ότι το παιδί είχε εισέλθει ζωντανό στη θάλασσα και ότι πέθανε από πνιγμό. Η οικογένεια Βαρούχ, κύριοι ύποπτοι για τη δολοφονία, συνελήφθησαν, δικάστηκαν στην Κέρκυρα στις 20 Νοεμ-

βρίου 1881 και αθωώθηκαν υπό το φως νέων ιατροδικαστικών γνωματεύσεων.

Την ίδια χρονιά στην περιοχή Λούτσχα της Γαλικίας, σύμφωνα με τη μαρτυρία του αγρότη Μάριελ Στοχλίνσκι, η Πολωνή υπηρέτρια Φανζίσκα Μούιτς, που εργαζόταν για τον Εβραίο εστιάτορα Μουσή Ρίττερ βιάστηκε και δολοφονήθηκε από αυτόν και τη γυναίκα του.

Έπειτα από έναν χρόνο στο Τίσζα-Εσλάρ της Ουγγαρίας, την παραμονή των Βαΐων, ένα δεκατετράχρονο κορίτσι, η Εσθέρ Σολιμόσι, εξαφανίστηκε. Η τελευταία φορά που την είδαν ήταν κοντά στη συναγωγή, οπότε και θεωρήθηκαν πάλι υπεύθυνοι οι Εβραίοι. Οι γιοι του υπηρέτη του ναού, Τζόσεφ Σκαρφ, δήλωσαν ότι η Εσθέρ οδηγήθηκε στον ναό και σφαγιάστηκε εκεί. Έπειτα από λίγες μέρες το ποτάμι ξέβρασε ένα γυναικείο παραμορφωμένο πτώμα, που θεωρήθηκε πως ήταν της Εσθέρ. Οι Εβραίοι που κατηγορήθηκαν δεινοπάθησαν για να ομολογήσουν την πράξη τους, δικάστηκαν και τελικά αθωώθηκαν.

Τον Ιανουάριο του 1883 στο Στουρτζ, μικρή κωμόπολη της δυτικής Πρωσίας, το διαμελισμένο σώμα ενός δεκατετράχρονου αγοριού, του Ονούφριου Σιμπούλα, βρέθηκε κάτω από μια γέφυρα. Σύμφωνα με τους γιατρούς, ο διαμελισμός έδειχνε μεγάλη επιδεξιότητα στη χρήση του μαχαιριού, ενώ το νεκρό σώμα του είχε αφαιμαχθεί εντελώς. Αμέσως οι υποψίες βάρυναν διάφορους Εβραίους. Συνελήφθη ο Εβραίος Γιόζεφσον μετά τη μαρτυρία ενός καθολικού, του Ιωσήφ Μπέχρεντ. Τελικά ο Εβραίος κηρύχθηκε αθώος, και το δικαστήριο καταδίκασε τον ψευδομάρτυρα Μπέχρεντ, που είχε διαπράξει και το έγκλημα.

Το 1883 άλλος ένας φόνος που του αποδόθηκαν τελετουργικές διαστάσεις έλαβε χώρα στον Γαλατά. Ο όχλος πείστηκε πως η αστυνομία δωροδοκήθηκε και παρεμπόδισε την έρευνα, όπως και οι γιατροί, οι οποίοι πιστοποίησαν ότι η μητέρα

του παιδιού που είχε απαχθεί και είχε δολοφονηθεί έπασχε από νοητική διαταραχή. Έπειτα από δύο χρόνια, στο Μιτ-Καμάρ της Αιγύπτου, ένας νεαρός Κόπτης σφαγιάστηκε για τους εορτασμούς του Πάσχα. Το έγκλημα δεν εξιχνιάστηκε ποτέ.

Τον Μάρτιο του 1888 διαδόθηκε η φήμη ότι, στη Θεσσαλονίκη, Εβραίοι απήγαγαν ένα οχτάχρονο παιδί προκειμένου να το θυσιάσουν ενόψει του επικείμενου Πάσχα. Η είδηση διέτρεψε από μια Βουλγάρα υπηρέτρια που είχε σταλεί να το παραλάβει από το σχολείο και το βρήκε κλεισμένο σε ένα δωμάτιο που ανήκε σε Εβραίο της πόλης. Η ανάκριση που ακολούθησε το συμβάν θεώρησε ανυπόστατο το γεγονός και συγκοφαντία τη μαρτυρία της.

Τον Ιούλιο του 1888, στο Βρότσλαβ της σημερινής Πολωνίας, ένας εικοσιτετράχρονος ραβινικός υποψήφιος στο ταλμουδικό κολέγιο, ο Μαξ Μπερνστάιν, κατηγορήθηκε πως είχε παρασύρει στο δωμάτιό του ένα επτάχρονο αγόρι, τον Σεβερίν Χάκε, με σκοπό να τραβήξει αίμα από το παιδί. Μετά την καταδικαστική απόφαση του δικαστή, ο Μπερνστάιν ομολόγησε: *«Η Βίβλος και το Ταλμούδ διδάσκουν ότι οι χειρότερες αμαρτίες μπορούν να συγχωρεθούν μόνο μέσω αθώου αίματος»*. Οι Εβραίοι αναγνώρισαν τον κίνδυνο, αποκηρύσσοντάς τον ως «θρησκευτικό μανιακό».

Το ίδιο έτος, στο χωριό Κασσαβάζ της Σερβίας, εξαφανίστηκε μια νεαρή Ισραηλίτισσα που είχε ασπαστεί τον χριστιανισμό προκειμένου να παντρευτεί έναν χωρικό. Οι συζυγικές διενέξεις την έκαναν να επιστρέψει στο πατρικό σπίτι των γονιών της, οι οποίοι όμως δεν τη δέχτηκαν. Οι κάτοικοι του χωριού σχημάτισαν την εντύπωση πως δολοφονήθηκε από εκείνους για να την τιμωρήσουν και χρησιμοποίησαν το αίμα της για θρησκευτικούς σκοπούς. Αποδείχθηκε ότι, με την προτροπή του ιερέα του χωριού, η νέα κλείστηκε σε μοναστήρι για να προστατευτεί.

Η συκοφαντία του αίματος αποτέλεσε ένα ιστορικό και θεολογικό ψέμα το οποίο προξένησε πόνο και δυστυχία. Στην Παλαιά Διαθήκη –και ειδικά στην Πεντάτευχο– υπάρχει ρητή απαγόρευση κατανάλωσης αίματος και επισημαίνεται η ιερότητα της ανθρώπινης ζωής. Αργότερα, τον 18ο και 19ο αιώνα, αυτές οι αφηγήσεις ενδύονται τη μορφή *σύγχρονου μύθου*, ενώ ο θρησκευτικός αντιουδαϊσμός μεταλλάσσεται σε κοινωνικό και οικονομικό. Τον 19ο αιώνα η εχθρικότητα προς τους Εβραίους προσπαθεί να στηριχτεί σε υποτιθέμενες επιστημονικές βάσεις, με φυλετικές ψευδοεπιστημονικές θεωρίες, στις οποίες οι Εβραίοι θεωρείται πως ανήκουν σε *κατώτερη φυλή*. Έτσι, παράλληλα με τον θρησκευτικού χαρακτήρα αντιουδαϊσμό, ο 19ος αιώνας σηματοδοτεί την απαρχή και του *φυλετικού αντισημιτισμού*, μια έννοια η οποία χρησιμοποιήθηκε πρώτη φορά το 1873.

Το 1933 ο εβραϊκός πληθυσμός της Ευρώπης αριθμούσε πάνω από εννιά εκατομμύρια. Για τους ναζιστές, οι Εβραίοι αποτελούσαν το *απόλυτο κακό*, που έφερε απόφια την ευθύνη για τα δεινά της ανθρωπότητας, ακόμα και για την ήττα των Γερμανών στον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο. Το μίσος απέναντί τους γιγαντώθηκε. Το μόνο που απέμενε ήταν η συστηματική εξολόθρευσή τους προκειμένου να επέλθει η κάθαρση του ανθρωπίνου είδους: το *Ολοκαύτωμα*. Αυτή η μεθοδευμένη δολοφονία Εβραίων από το ναζιστικό καθεστώς, τους συμμάχους και τους συνεργάτες τους είχε ως αποτέλεσμα τον θάνατο έξι εκατομμυρίων Εβραίων.

Ο εβραϊκός πληθυσμός ανά τον κόσμο δεν έχει ανακάμψει ακόμη πλήρως, με τους Εβραίους να αντιπροσωπεύουν μόλις το 0,2% του παγκόσμιου πληθυσμού. Το Ολοκαύτωμα είχε ως αποτέλεσμα τη μετατόπιση του δημογραφικού κέντρου βάρους του ευρωπαϊκού εβραϊσμού στη Ρωσία. Το τέλος της Σοβιετικής Ένωσης οδήγησε στην αναβίωση των εβραϊκών κοινοτήτων

στην Αυστρία, στη Γερμανία και σε άλλες χώρες. Ο εβραϊκός πληθυσμός της Ευρώπης υπολογίζεται σήμερα σε περίπου 2,4 εκατομμύρια (0,3% του ευρωπαϊκού πληθυσμού).

Ο αντισημιτισμός είναι ο πιο αρχαίος ρατσισμός. Ο Εβραίος ήταν ο πρώτος που μετατράπηκε σε αυτό που αποκαλούμε «άλλος», προκαλώντας τη συμπάθεια ή την αντιπάθεια των υπόλοιπων μελών της κοινωνίας όπου ζει. Όλοι αυτοί οι «άλλοι» που ανά τους αιώνες ήταν υποχρεωμένοι να εγκαταλείπουν τη χώρα τους δεν ήταν αλλόφυλοι, αλλά γηγενείς και, φυσικά, δεν ήταν οι ίδιοι που ήθελαν να αποκλειστούν από την κοινωνία· ήταν η ίδια η κοινωνία που τους γκετοποίησε και τους οδήγησε ακόμα και στον πλήρη αφανισμό.

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Η ανακαίνιση

«Αν αλλάξεις τον τρόπο που βλέπεις τα πράγματα,
τα πράγματα που βλέπεις θα αλλάξουν».

Γουέιν Γ. Ντάιερ

Κέρκυρα 2008

Το ερειπωμένο διαμέρισμα της οδού *Παλαιολόγου* κάλυπτε όλο τον τρίτο όροφο μιας παλιάς πολυκατοικίας στην εβραϊκή συνοικία της πόλης. Το κτίριο είχε υποστεί σοβαρότατες ζημιές κατά τη διάρκεια του βομβαρδισμού τον Σεπτέμβριο του 1943, όταν και είχε καταστραφεί το μεγαλύτερο μέρος της συνοικίας μαζί με εκατοντάδες άλλα οικήματα και εμβληματικά οικοδομήματα στην περιοχή. Τούτο το τετραώροφο κτίριο είχε διασωθεί, λες κι ένα αόρατο πέπλο το κράτησε όρθιο μέσα στα σκονισμένα χαλάσματα της γειτονιάς. Ωστόσο οι πληγές από τα ανελέητα χτυπήματα του χρόνου το είχαν καταστήσει εδώ και καιρό προβληματικό και ουσιαστικά ακατάλληλο για χρήση. Ανακαινίστηκε σταδιακά ύστερα από μερικά χρόνια και τώρα φιλοξενούσε μια μικρή εμπορική επιχείρηση στο ισόγειό του και δύο οικογένειες στους άλλους ορόφους του, όπου είχαν μεριμνήσει να επισκευάσουν τα διαμερίσματα που είχαν στην κατοχή τους.

Τρεις Αλβανοί εργάτες είχαν εισέλθει από νωρίς το πρωί

στο σφραγισμένο διαμέρισμα υπό τις οδηγίες του μεσόκοπου εργολάβου τους. Εκείνος κρατούσε ανά χείρας τα διπλωμένα σχέδια που του είχε παραδώσει μέρως νωρίτερα ο μηχανικός με τις αποτυπώσεις της κάτοψής του και τα λεπτομερή σχέδια της ανακαίνισης. Έπρεπε να πραγματοποιηθεί μια σειρά από παρεμβάσεις από το εξειδικευμένο συνεργείο ώστε το διαμέρισμα να καταστεί και πάλι κατοικήσιμο. Ο ιδιοκτήτης του, μια νεαρή κοπέλα που κατοικοέδρευε στο Παρίσι, είχε κληρονομήσει πρόσφατα το διαμέρισμα και είχε βαλθεί να το ανακαινίσει προκειμένου να το εκμεταλλευτεί. Τούτη η απόφαση δεν ήταν εύκολη, καθώς θα χρειαζόνταν αρκετά χρήματα για τις εργασίες που έπρεπε να γίνουν. Ο μηχανικός που είχε αναλάβει το έργο φημιζόταν για τις συναφείς εργολαβίες που είχε φέρει εις πέρας. Και ο ιδιοκτήτης δε δίστασε λεπτό. Το οικονομικό θέμα είχε επιλυθεί σχετικά εύκολα, καθώς είχε προηγηθεί η χορήγηση ενός επισκευαστικού δανείου από ένα τραπεζικό ίδρυμα που της έλυσε τα χέρια.

Μυρωδιά μούχλας και υγρασίας κυριαρχούσε στον χώρο όταν μπήκαν μέσα οι απρόσκλητοι επισκέπτες. Άφησαν κάτω τα συμπράγκαλά τους και άνοιξαν τα ξεχαρβαλωμένα παρθυρόφυλλα για να τρυπώσει επιτέλους φως στο ερειπωμένο ακίνητο, που φάνταζε ξεχασμένο από τον χρόνο. Οι αχτίδες του ήλιου αποκάλυψαν το μέγεθος της εγκατάλειψης που βίωνε το σπίτι. Ο πρώτος πρόχειρος έλεγχος ήταν τραγικός. Διαβρωμένη τοιχοποιία, κατεστραμμένες καλωδιώσεις, δίχτυα ύδρευσης και αποχέτευσης σε απελπιστική κατάσταση που έρχιζαν αντικατάστασης, αφού είχαν υποστεί τεράστιες φθορές από την πάροδο του χρόνου. Η οροφή γεμάτη λεκέδες, τα ξύλινα δάπεδα σκεβρωμένα, τα ντουλάπια αχρηστευμένα. Παρατημένα και φθαρμένα έπιπλα που έμοιαζαν με απολιθώματα μιας άλλης εποχής και μια αίσθηση κενότητας που απλωνόταν και χρωμάτιζε τον χώρο, λες και όσο πολλά και σημαντικά είχε ζήσει τούτο το σπίτι σφραγίστηκαν εσαεί

στο χρονοντούλαπο της Ιστορίας και άφησαν πίσω τους μόνο ερείπια.

«Σκέτο αχούρι, αφεντικό...» αποφάνθηκε ο ένας εργάτης. «Υγκρασία παντού...»

«Αρχίστε δουλειά!» αποκρίθηκε αυτός και άρχισε να απλώνει πρόχειρα τα σχέδια που κρατούσε πάνω σ' ένα σκοτισμένο τραπέζι που υπήρχε στο σαλόνι. Κοίταξε εξεταστικά την αποτύπωση της κάτοψης. «Εκείνος ο τοίχος, παιδιά, πρέπει να πέσει. Να γίνει ενιαίος όλος αυτός ο χώρος. Η κουζίνα θα πάει από δω και το μπάνιο πίσω. Θα φτιάξουμε δύο μικρά δωμάτια με γυψοσανίδα...» είπε, κι εκείνοι τον άκουγαν προσεκτικά.

Είχαν μπροστά τους έναν κυκεώνα εργασιών. *Τι ώρα μου είπε ότι θα ερχόταν ο μηχανικός;* αναρωτήθηκε ο εργολάβος και κοίταξε ασυναίσθητα το ρολόι του. *Το φορτηγό που θα κουβαλούσε τα έπιπλα, που θα έπρεπε να απομακρυνθούν, και τα πρώτα μπάζα;*

Τα μαστόρια ξεκίνησαν να πιάνουν δουλειά και να γκρεμίζουν. Η απομάκρυνση των υλικών θα έπρεπε να γίνει μεθοδικά, μιας και το διαμέρισμα καταλάμβανε τον τρίτο όροφο του οικήματος. Χρειαζόταν λοιπόν μια σχετική προεργασία για όλα τούτα: να στηθεί ένας ολόκληρος μηχανισμός για την ασφαλή απομάκρυνσή τους. Έτσι, δεν άργησαν να πέσουν και τα πρώτα χτυπήματα στους πονεμένους τοίχους.

Όταν έφτασε ο μηχανικός με την ιδιοκτήτρια, είχαν προχωρήσει κάμποσο. Είχαν συγκεντρώσει και είχαν απομακρύνει ό,τι δε χρειαζόταν και είχαν ξεκινήσει με τα γκρεμίσματα. Η σκόνη άρχισε να τους πνίγει, μεταμορφώνοντάς τους σε σκιώδεις οντότητες οι οποίες πάλευαν με τα σημάδια του χρόνου στο πέτρινο κουφάρι που είχαν δεσμευτεί να επισκευάσουν, ενώ ένα μικρό ραδιόφωνο κάλυπτε τα κενά από τα χτυπήματα, ντύνοντας μουσικά τις εργασίες τους. Ο μηχανικός πλησίασε χαμογελώντας τον εργολάβο και του σύστησε την

ιδιοκτήτρια, που έσπευσε να του δώσει το χέρι της. Εκείνος σκούπισε όπως όπως την παλάμη του πάνω στη λερωμένη φόρμα του, καθαρίζοντάς την πρόχειρα από τις σκόνες, και της έτεινε το χέρι σαγηνευμένος, αφού πρώτα ζήτησε από τους εργάτες να κλείσουν τη μουσική.

Απέναντί του βρισκόταν μια όμορφη και καλοσυνάτη νεαρή κοπέλα. Φορούσε γυαλιά κι ένα φινετσάτο καπέλο και ήταν ντυμένη λιτά και με γούστο. Απέπνεε μια διάχυτη μελαγχολία, μια διαφαινόμενη θλίψη που φάνταζε ζωγραφισμένη στο πρόσωπό της, σαν να πενθούσε βουβά. Τα σκουρόχρωμα ρούχα της υποδείκνυαν το πένθος που φαινόταν ότι βίωνε. Παράλληλα εξέπεμπε και μια αίσθηση μεγαλοπρέπειας και ευγένειας, που συνοδευόταν από ένα μεθυστικό άρωμα, ενώ έδειχνε να την περιβάλλει μια αλλόκοτη αίσθηση μυστηρίου.

«Από δω η κυρία Ρουμπίνη Κορφιάτη, η ιδιοκτήτρια της οικίας...» έσπευσε να διευκρινίσει ο μηχανικός στη σύντομη χειραψία τους, που συνοδεύτηκε από ένα χαμόγελο αμηχανίας από την πλευρά του εργολάβου.

Η κοπέλα ξεπέρασε αρκετά εύκολα τη σκηνή, και το εργοτάξιο φαινόταν πλέον να κεντρίζει το ενδιαφέρον της. Το βλέμμα της άρχισε να περιπλανιέται αχόρταγα τριγύρω δίχως να βγάζει λέξη από το λεπτοκαμωμένο στόμα της. Το άρωμά της, που σε ταξίδευε μακριά, είχε απλωθεί στον χώρο, κι εκείνη η ασφυκτική μυρωδιά μούχλας τώρα είχε δώσει τη θέση της σε κάτι νέο, που είχε εισβάλει στο διαμέρισμα και είχε εδραιώσει δικαιωματικά την παρουσία του.

Δεν άργησε κάποια στιγμή να την ενοχλήσει ο μηχανικός και να τη φέρει προς το μέρος όπου βρίσκονταν τα απλωμένα σχέδια. Είχε βαλθεί να την κατατοπίσει σχετικά με όσα είχαν να αντιμετωπίσουν. Πήραν τα σχέδια ανά χείρας και άρχισαν να συζητούν. Εκείνη άκουγε και κουνούσε στωικά το κεφάλι, ενώ ο άλλος φαινόταν πως αγκομαχούσε ώστε να την πείσει για όλα όσα της αράδιαζε.

Ο εργολάβος τούς άκουγε. Είχε περασμένο στο πάνω μέρος του αυτιού του ένα μολύβι, που το χρησιμοποιούσε για τους πρόχειρους υπολογισμούς του. Κάποια στιγμή, χωρίς λόγο, η ιδιοκτήτρια διέκοψε το παραλήρημα του μηχανικού κοιτώντας προς τη μεριά του.

«Έτσι συνήθιζε να τοποθετεί το μολύβι και ο αείμνηστος ο πατέρας μου...» σχολίασε, κάτι που τον έκανε να νιώσει αμήχανα. Ακόμα και ο μηχανικός κοίταξε προς το μέρος του. «Είχε πάντα ένα μολύβι εύκαιρο στο πίσω μέρος του αυτιού του...»

«Το θέλετε;» ρώτησε αμήχανα ο εργολάβος, ο οποίος είχε σκλαβωθεί από τη γοητεία που εξέπεμπε αυτή η μυστηριώδης γυναίκα απέναντί του, νιώθοντας ενοχές που αποτέλεσε την αιτία να διακοπεί η ενημέρωσή της από τον προϊστάμενό του.

«Όχι. Απλά μου θυμίσατε την εικόνα του...» απάντησε.

Εκείνος μάζεψε το μολύβι από το αντί του και το έκρυψε στην παλάμη του, νιώθοντας υπεύθυνος χωρίς λόγο. Κάτι τον εμπόδιζε να το ξαναβάλει στο ίδιο σημείο. Ίσως επειδή εκείνη η ανάμνηση που ξέθαψε η νεαρή γυναίκα απέναντί του τον έκανε να πτοηθεί. Ίσως επειδή δεν ήθελε να είναι το επίκεντρο της συζήτησης, αλλά να παρακολουθεί από απόσταση τα όσα θα αποφάσιζαν για εκείνον και το συνεργείο του. Κάτι μέσα του όμως σαν να σκίρτησε. Αισθάνθηκε τον παλμό της έξαψης να τον πνίγει. Δεν άντεξε.

«Ρουμπίνη είπατε ότι ονομάζεστε;» ρώτησε και δεν περίμενε επιβεβαίωση. «Παράξενο όνομα...»

«Ναι...» απάντησε εκείνη και απομάκρυνε το βλέμμα της από πάνω του. Σκυμμένη πάνω από τα σχέδια τώρα, συνέχισε σαν να μην προηγήθηκε τίποτα. «Εβραϊκό είναι».

Κανένas δε σχολίασε. Μόνο οι Αλβανοί διέκοψαν ό,τι έκαναν και κοιτάχτηκαν συνωμοτικά μεταξύ τους.

«Είστε Εβραία;» ρώτησε ο εργολάβος.

«Όχι. Χριστιανή είμαι. Απλά το όνομά μου πρέπει να έχει εβραϊκή προέλευση», απάντησε τυπικά.

«Και το επίθετό σας... κερκυραϊκή!» συμπλήρωσε εκείνος χαμογελώντας και την είδε να του ανταποδίδει έναν μορφασμό επιβεβαίωσης με ένα αμυδρό κούνημα των χειλιών της.

Είχαν σκύψει πια πάνω από τα σχέδια και τα ορνιθοσκαλίσματα του εργολάβου, αλλά το άρωμα της τελευταίας στιχομυθίας είχε απλωθεί εμφαιτικά ανάμεσά τους. Ο μηχανικός, ανυποψίαστος, συνέχισε να εξηγεί, να δείχνει πάνω στις γραμμές και στις λεπτομέρειες των σχεδίων, να αναλύει και πότε πότε να σηκώνει τα μάτια και να τους ξεναγεί στον χώρο και σε όσα είχε προγραμματίσει να κάνει. Άρχισε να παραθέτει χρονοδιαγράμματα, και η νεαρή κοπέλα ένιωσε την ανάγκη να απεμπλακεί από την εξειδικευμένη συζήτηση που είχαν πιάσει οι δύο άντρες και τις διαφωνίες και τις παρατηρήσεις τους σχετικά με το πλάνο που είχε καταστρωθεί. Βάλθηκε να βηματίζει σαν φάντασμα μέσα στο σκονισμένο εργοτάξιο που της ανήκε.

Όχι, δεν το είχε ζήσει τούτο το ουσιαστικά ξένο σπίτι που είχε αποφασίσει να ανακαινίσει. Πριν από λίγο καιρό ήταν που άνοιξε έκπληκτη για πρώτη φορά την κλειδωμένη του πόρτα και μπήκε μέσα σοκαρισμένη. Βρέθηκε στην κατοχή της από το πουθενά. Δε γνώριζε καν την ύπαρξή του. Ο πατέρας της δεν της είχε μιλήσει ποτέ γι' αυτό. Να όμως που ο θάνατός του το έφερε νομοτελειακά στο φως. Ίσως όχι με τον τρόπο που θα ήθελε εκείνη να το μάθει, αλλά μέσω της διαθήκης του, που την όριζε ως αποκλειστική κληρονόμο του.

Ο πρόωρος θάνατος του πατέρα της την είχε φέρει εσπευσμένα από το Παρίσι στην Ελλάδα. Και από την Αθήνα, όπου γράφτηκε ο επίλογος της πατρικής φιγούρας, η διαθήκη την είχε φέρει στο νησί του Ιονίου, σε τούτο το νέο απόκτημα που βρέθηκε στην αγκαλιά της δίχως ουσιαστικά να το περιμένει. Ένιωσε από την πρώτη στιγμή της ανακάλυψής του ότι έπρεπε να το επισκευάσει, αφού αποτελούσε πλέον ιδιοκτησία της. Φάνταζε ξένο· μέσα της όμως ένιωθε ότι κάτι ξεχωριστό, κά-

τι ιδιαίτερο τη συνέδεε μαζί του, χωρίς να μπορεί να ξεδιαλύνει τι ακριβώς. Μια αόρατη χορδή διαπερνούσε τον χώρο και τον χρόνο και την κρατούσε δέσμια αυτής της ιδιότυπης σύνδεσης. Μόνο ίσως ο πατέρας της θα μπορούσε να λύσει τις απορίες της, αλλά ήταν πλέον αδύνατο κάτι τέτοιο. Μόνη έπρεπε να επιχειρήσει να ξεκαθαρίσει όσα το αφορούσαν. Πότε και πώς αποκτήθηκε; Είχε καμιά σχέση με την οικογένειά της, τον πατέρα της, τις ρίζες της;

Ο μηχανικός την πλησίασε και ξεκίνησε να της αραδιάζει πληροφορίες για τις εργασίες και τα συναφή. Ωστόσο το μυαλό της κοπέλας έτρεχε σε όλα εκείνα που δεν μπορούσαν με τίποτα να φανταστούν οι υπόλοιποι.

«Θα επισκευάσουμε και το πάτωμα, που έχει σκεβρώσει», ακούστηκε να λέει η φωνή του, και ασυναίσθητα το βλέμμα της ακολούθησε τα βήματά της επάνω στις ταλαιπωρημένες ξύλινες σανίδες, που αγκομαχούσαν από κάτω της.

Εκείνος συνέχισε να δίνει οδηγίες στους εργάτες, αλλά η νεαρή κοπέλα διέτρεχε με το βλέμμα τις σανίδες τώρα, καθώς το μυαλό της έψαχνε απαντήσεις για τούτο το σπίτι που είχε κληρονομήσει. *Ποιος ξέρει, άραγε, από πρώτο χέρι την ιστορία του; Πόσα είχαν ζήσει τούτες οι σανίδες που πατάω τώρα και τρίζουν νιώθοντας την παρουσία μου; Τι σχέση μπορεί να έχω εγώ, μια χριστιανή με εβραϊκό όνομα, με τούτο το ακίνητο στην εβραϊκή συνοικία της πόλης;*

Κανένας από τους παριστάμενους δε θα μπορούσε να τη βοηθήσει με τούτα τα επιτακτικά ερωτήματα. Το πήρε απόφαση λοιπόν και τους άφησε να μιλούν, να αποφασίζουν, να σχεδιάζουν τις επισκευές τους. Εκείνη είχε άλλα να της τριβελίζουν τον νου.

Έτσι, συνέχισε να βηματίζει, σαν να ξέφευγε από τα τετριμμένα και να επιζητούσε την παραγωγική μοναξιά, εκείνη που θα την επιβράβευε με κάποια απάντηση σε όσα γύρευε. Προχώρησε προς τα μέσα, να δει ξανά και τους άλλους χώρους του

ακινήτου. Μπήκε στο μικρό δωμάτιο, που φάνταζε αποπνικτικά άδειο, αλλά σου έδινε την εντύπωση πως διατηρούσε ακόμη νωπές πληροφορίες, που δεν μπορούσε όμως να ανακτήσει. Έριξε μια γρήγορη ματιά στον χώρο, κοίταξε και πάλι εκείνα το σκοροφαγωμένα έπιπλα που κείτονταν εγκαταλειμμένα, σημαδεμένα από τον χρόνο και την ανθρώπινη απουσία, και ανάσανε βαθιά, καταλαβαίνοντας ότι δε θα μπορούσε έτσι απλά να λύσει τις απορίες της.

Και τότε το αισθάνθηκε. Κάτω δεξιά στο πόδι της, στην άκρη κοντά στον τοίχο. Τις δύο σανίδες που έδειχναν παραταίρες, που δεν πατούσαν καλά κι εξείχαν οι φαγωμένες άκρες τους, λες και κάτι πρόσθετο εμπόδιζε τη φυσική τους στάση. Της κέντρισε την προσοχή τούτη η κατασκευαστική ατέλεια, που έμοιαζε με θείο δώρο ώστε να σταματήσει την περιπλάνηση στις σκέψεις της. Έσκυψε και ψηλάφισε τις άκρες των σανίδων με τα δάχτυλά της.

Ναι, κάτι υπάρχει εδώ κάτω.

«Για έλα λίγο εδώ, εσύ...» ζήτησε από τον έναν εργάτη που δούλευε παραπέρα.

Αυτός άφησε στη μέση ό,τι έκανε και προθυμοποιήθηκε αβίαστα να σταθεί στο πλάι της σκύβοντας. Του υπέδειξε το σημείο όπου πατούσαν τα πόδια της και του ζήτησε να τη βοηθήσει. Ο εργάτης πήρε το σκεπάρι και προσπάθησε να ελευθερώσει τις δύο σαπισμένες σανίδες. Αυτές δεν άργησαν να συμμορφωθούν στις επίμονες προσπάθειές του και να ελευθερώσουν το κρυμμένο τους μυστικό.

Η νεαρή γυναίκα έβαλε τρέμοντας τα χέρια της ανάμεσα στις σανίδες και ακούμπησε το σκονισμένο αντικείμενο που έβλεπε ύστερα από καιρό το φως της μέρας. Ένα ξύλινο κουτί ξεπρόβαλε από το εσωτερικό τους, κρυμμένο περλίτεχνα στα σπλάχνα του σπιτιού, και τόλμησε να το επαναφέρει στην επιφάνεια, να το απομακρύνει από το σκοτάδι, κρατώντας το ευλαβικά στις χούφτες της.

Ο εργάτης έστρεψε το βλέμμα του προς το πρόσωπό της. Η έξαψη της ανακάλυψης είχε αλλοιώσει τα χαρακτηριστικά της. Σαν μαθητριάδα που ανακάλυπτε ένα καινούργιο παιχνίδι, το κοιτούσε αποσβολωμένη. Τα μάτια της άστραφταν και αδημονούσε να το περιεργαστεί. Και όλα έδειχναν ότι η ώρα είχε φτάσει πια.

Κρατώντας το στα χέρια της, σηκώθηκε όρθια, συνειδητοποιώντας ότι τούτο το εύρημα θα μπορούσε να τη βοηθήσει να λύσει κάποιες από τις αμέτρητες απορίες της. Φύσηξε πάνω του, κι ένα μέρος της σκόνης απομακρύνθηκε, σαν ένα σημάδι πως το νέφος της άγνοιας που την περικύκλωνε θα ξεδιαλυνόταν επιτέλους και θα έπαιρναν απαντήσεις τα ερωτήματα που τη βασάνιζαν.

Άρχισε να το καθαρίζει με την παλάμη της, αγγίζοντας με προσεκτικές κινήσεις την επιφάνειά του. Ο εργάτης πλάι της δεν ξεκολλούσε το βλέμμα του, συμμετέχοντας κι αυτός σε τούτο το παιχνίδισμα. Ωστόσο δεν τόλμησε να βγάλει λέξη από το στόμα του. Το τρέμουλο στα χέρια της δεν είχε κοπάσει ακόμη, αλλά λίγο την ένοιαζε. *Ίσως αυτό το κουτί κρύβει κάτι που θα αποκαλύψει τα οικογενειακά μυστικά που με αφορούν*, σκέφτηκε κοιτώντας το με μάτια διάπλατα ανοιχτά. Είχε χαραγμένο πάνω του ένα αυτοσχέδιο αστέρι. *Το αστέρι του Δαβίδ*, συλλογίστηκε. *Το σύμβολο των Εβραίων*. Και τότε, με ένα φτερούγισμα στην καρδιά, τόλμησε επιτέλους να το ανοίξει, αφού πρώτα έριξε μια ματιά στον άντρα δίπλα της, που ανυπομονούσε για την επόμενη κίνησή της.

Ένα κίτρινο λερωμένο κομμάτι ύφασμα πρόβαλε στο φως, που έφερε πάνω του το εβραϊκό σημάδι με το άστρο. Το πήρε στα τρεμάμενα χέρια της και ψηλάφισε με τις άκρες των δαχτύλων της την υφή του. Δίπλα του μια μικρή γαλάζια κορδέλα, λερωμένη κι αυτή, με καφετιές κηλίδες να τη σηματοδεύουν. Κάτω από τούτα τα πρώτα ευρήματα, μια στοίβα χαρτιά τοποθετημένα μέσα στο κουτί. Σελίδες γραμμένες με το χέρι, που ο

χρόνος φαινόταν να τις έχει διαβρώσει. Ορνιθοσκαλίσματα που έμοιαζαν με προσωπικές σημειώσεις ημερολογίου. Μια χειρόγραφη απόδειξη που έπρεπε να εξερευνήσει. Στο πάνω μέρος του κειμένου ξεχώριζε μια λέξη με μεγάλα γράμματα. «Ωσαννά».

Το τρέμουλο στα χέρια της δεν είχε καταλαγιάσει ακόμη. 'Οχι, δεν είναι ώρα τώρα, εδώ, έτσι, σκέφτηκε και είχε δίκιο. Έβαλε πάλι τα χαρτιά και όλα τα υπόλοιπα αντικείμενα πρόσχειρα μέσα στο κουτί και το έκλεισε με βιάση κοιτώντας τον εργάτη δίπλα της, που παρέμενε στο πλευρό της εκστασιασμένος κι αυτός από την ανακάλυψή της. Στη συνέχεια το πήρε βιαστικά και όρμησε πέρα, μακριά από όλους.

«Η κυρία;» ρώτησε ο μηχανικός, που σήκωσε κάποια στιγμή τα μάτια του από τα σχέδια και σταμάτησε να συνομιλεί με τον εργολάβο.

«Έφυγε. Βρήκε κουτί, εκεί σε πατώμα. Άρπαξε κι έφυγε βιαστικά», απάντησε σε σπαστά ελληνικά ο εργάτης.

«Έτσι; Μύγα την τσίμπησε;»

«Αφεντικό», είπε ο εργάτης. «Είχε αστέρι απάνου του. Εκείνο Εβραίων...» συμπλήρωσε με σοβαρό ύφος.

Ο μηχανικός στάθηκε για λίγο απορημένος. Γρήγορα όμως επέστρεψε στα της ενημέρωσης, σαν να μη συνέβη τίποτα. Ο εργάτης, από την άλλη, στεκόταν ακίνητος κοιτώντας προς το σημείο της ανακάλυψης, εκεί όπου έχασκε ορθάνοικτο το χάσμα των δύο σανίδων που είχαν αφαιρεθεί βίαια.

«Δε συνεχίζεις, λέω εγώ;» τον αποπήρε ο εργολάβος, που διέγνωνε την πρόσκαιρη σαστιμάρα του.

Ο άντρας άρχισε πάλι να γκρεμίζει και να γεμίζει με σκόνη τον χώρο του μικρού δωματίου, σαν να μην είχε προηγηθεί τίποτα που τον έκανε να διακόψει την εργασία του.

Έπειτα από λίγο η νεαρή γυναίκα θα άρχιζε υποψιασμένη την ανάγνωση εκείνων των χειρόγραφων σελίδων. Ήξερε βαθιά μέσα της ότι το συγκεκριμένο εύρημα θα αποτελούσε τον

καλύτερό της σύμμαχο στην προσπάθειά της να ανακαλύψει τις ρίζες της και το παρελθόν της.

Και όντως, όπως αποδείχθηκε, το ένστικτό της δεν την απογοήτευσε. Ποτέ μα ποτέ, μετά την ανάγνωση εκείνων των σελίδων, δε θα ήταν πια η ίδια.

Κέρκυρα 1891. Η στυγερή υολοφονία ενός οκτάχρονου κοριτσιού στην εβραϊκή συνοικία συνταράσσει την Ευρώπη. Ο χαμός της εβραιοπούλας παροξύνει τα πνεύματα στο νησί του Ιονίου και γίνεται το έναυσμα για να ξεσπάσουν ζοφερά επεισόδια, που διατρανώνουν την ανθρώπινη κτηνωδία. Μέσα στη γενικευμένη ανασταραχή, μια ομάδα χαμινιών παλεύει απέναντι σε στερεότυπα, θρησκευτικά πάθη και προκαταλήψεις, θέλοντας να υιασώσει την αλήθεια και να περισώσει την ανθρωπιά.

Κέρκυρα 1944. Η εβραϊκή κοινότητα του νησιού σχεδόν αφανίζεται από τους ναζιστές, με την ανοχή της τοπικής κοινωνίας και των Αρχών, στο πλαίσιο της αποκαλούμενης Τελικής Λύσης, το αποκορύφωμα της δώξης των Εβραίων και βασικό συστατικό του Ολοκαυτώματος. Ωστόσο ένα ιερό χρέος φωτίζει τη ζωή μέσα στον όλεθρο, ενώ όλα προοιωνίζονται την καταστροφή.

Κέρκυρα 2008. Ένα ξεχασμένο χειρόγραφο στην Οβριακή γίνεται η αφορμή να ξεδιπλωθεί το χρονικό αυτής της περιπλάνησης στα μάτια μιας ανυποψίαστης γυναίκας, η οποία αναζητά απαντήσεις για το οικογενειακό της παρελθόν. Μια διαδρομή σε θολά μονοπάτια, από τον ανεξικνίαστο μέχρι σήμερα φόνο της μικρής Ρουμπίνας έως την παιδική υπόσχεση των χαμινιών και το Ολοκαύτωμα.

ΒΑΣΙΣΜΕΝΟ ΣΕ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ

Εκδόσεις ΨΥΧΟΓΙΟΣ
p s y c h o g i o s . g r

ΚΩΔ. ΜΗΧ. ΣΗΛ. 29461